

Solange Leibovici. *Le sang et l'encre. Pierre Drieu la Rochelle, une psychobiographie.* Rodopi

Het bloed en de inkt - dat zijn de twee symbolische polen, waartussen Pierre Drieu la Rochelle (1893-1945) zijn leven lang heen en weer werd geslingerd. Aan de ene kant de daad en de politiek, aan de andere kant de contemplatie en de literatuur. De tegenstelling speelde meer schrijvers en intellectuelen van het Interbellum parten. Worstelend met een behoefte aan engagement, heeft menigeen de studeerkamer voor kortere of langere tijd verruild voor het volle leven van de politiek, zowel ter linker als ter rechter zijde.

Dat daarbij niet alleen politieke motieven in het geding waren, laat zich raden. Toch zal bij weinigen de verstrengeling van politieke en persoonlijke motieven zo innig en complex zijn geweest als bij Drieu la Rochelle, die in de jaren dertig voor het fascisme koos en tijdens de Tweede Wereldoorlog een van Frankrijks meest beruchte literaire collaborateurs werd.

In *Le sang et l'encre*, waarop Solange Leibovici afgelopen maandag in Amsterdam promoveerde, wordt een doortastende poging gewaagd de kluwen te ontwarren. Haar boek is een 'psychobiografie', wat betekent dat de psychoanalyse als de belangrijkste sleutel fungeert. Drieu die voor zover bekend tijdens zijn leven nooit een psychiater bezocht, wordt na zijn dood alsnog op de divan gelegd, met de bedoeling zo de verborgen samenhang tussen oeuvre, persoonlijk leven en historische omstandigheden aan het licht te brengen.

Voorwaarde is natuurlijk wel dat er voldoende bronnenmateriaal voorhanden is om zo'n postume analyse mogelijk te maken. Leibovici zal niet te klagen hebben gehad, ook al is er nog pas een deel van de correspondentie gepubliceerd, want voor een bekentenis meer of minder is Drieu nooit teruggeschrokken. Er is eerder te veel dan te weinig: verhalen, romans, essays, journalistieke teksten, en sinds 1992 ook een onthullend Journal over de jaren 1939-1945.

Het moet niet eenvoudig zijn geweest in deze overvloed een duidelijke orde aan te brengen, te meer daar Drieu grossierde in contradicties, ambivalenties en dubbelzinnigheden. Hij was een rokkenjager die vrouwen heimelijk verachtte, een bewonderaar van fysieke kracht met een afschuw van zijn eigen lichaam, een antisemiet met joodse vrienden en een joodse vrouw, een pacifist die het geweld aanbad, een fascist die zich tegen het eind van de oorlog oprecht verheugde op de aanstaande overwinning van het communisme. En dat is nog maar een greep uit de voorraad.

Toch zit er systeem in de waanzin. Want, zo meent Leibovici, in steeds verschillende gedaanten keren steeds dezelfde angsten, obsessies en verlangens terug. Zowel in zijn persoonlijke leven als in zijn politieke engagement gaat het telkens om smetten die - uit een hartstochtelijk verlangen naar zuiverheid - gereinigd dienen te worden. Het verzamelwoord voor die smetten was 'decadentie'; in het fascisme waar-toe hij zich in 1934 bekeerde, meende Drieu het middel te hebben gevonden dat de reiniging zou bewerkstelligen.

'Zonder het fascisme was Drieu niets', schrijft Leibovici, onder verwijzing

naar zijn zelfmoord in 1945 die samenviel met de ondergang van het Derde Rijk. Van een echte 'bekering' kan daarom volgens haar niet gesproken worden; vanaf de vroegste jeugd is er te veel dat naar de latere politieke keuze vooruit lijkt te wijzen. Van de kinderlijke cultus van Napoleon tot de ontdekking op het slagveld bij Charleroi dat hij ook zelf een dappere 'chef' kon zijn, van de afkeer van de 'verwijfde' democratie tot de adoratie van de lichaamskracht, die hem - in *Mesure de la France* uit 1922 - zelfs tot een lofzang op het voetbalspel wist te inspireren.

Op de achtergrond doemen - onvermijdelijk bij een psychoanalyse - de contouren op van het oedipuscomplex, want in de keuze voor het fascisme dat zoveel nadruk legde op de natuurlijke instincten zou tevens een onbewuste, maar altijd begeerde terugkeer naar de moeder (natuur=moeder) schuilgaan. Het klinkt een beetje obligaats, al hoeft het niet per se onwaar te zijn. Tenslotte bekent Drieu in zijn *Journal* - nota bene onder het kopje 'Freud' - dat hij veel van zijn moeder had gehouden en dat hij zijn vader had gehaat en gevreesd.

Minder obligaats zijn sommige andere zaken die door Leibovici worden geanalyseerd, zoals Drieu's ingewikkelde en intrigerende relatie tot de vrouw. Drieu was een 'homme couvert de femmes' (zoals de titel van zijn eerste roman luidt), maar tegelijkertijd ging hij gebukt onder een - al of niet vermeende - impotentie, die hem alleen in het bordeel geen last berokkende. 'Het is zo gemakkelijk, de hoeren', schreef hij aan zijn Zuidamerikaanse vriendin Victoria Ocampo, 'het is net zo gevoelig als de anderen en het praat niet, het laat zich binnen de 24 uur weer verlaten'.

Toch was de liefde voor hem minstens zo belangrijk als de politiek. Keer op keer heeft hij zich in huwelijken en relaties gestort, en hoewel hij enkele van zijn vrouwen tot abortus dwong, bleef hij tot op het eind verlangen naar nageslacht. Dat het telkens mis ging, wijst in elk geval op een figuurlijke impotentie, die Leibovici onder meer relateert aan zijn lage dunk van de seksualiteit. Voor Drieu was seks, in weerwil van zijn ijverig bordeelbezoek, iets smerigs, iets schuldigs, iets dat deel uitmaakte van de decadentie waardoor hij zich ook zelf aangetast wist.

Dat is het aardige bij Drieu la Rochelle: het kwaad zit nooit alleen in de anderen, maar altijd ook in hemzelf. Op soortgelijke manier blijft de vrouwelijkheid die hij minachtte niet gereserveerd voor het andere geslacht; in zijn eigen innerlijk ontwaart hij evengoed vrouwelijke trekken, net als trouwens in de hele Franse samenleving. Met het 'viriele' fascisme hoopte hij dan ook twee of meer vliegen in een klap te slaan.

Hetzelfde geldt voor het antisemitisme, dat tegelijk met zijn keuze voor het fascisme de kop opsteekt. Ook hier is Drieu zelf, via zijn eerste vrouw, direct belanghebbende. Dat hij zich indertijd door Colette Jeramec (afkomstig uit een rijke joodse familie) had laten onderhouden, scheidt bovendien een connectie tussen antisemitisme, misogynie en decadentie. Het zijn immers de joden die Drieu voor de verregaande 'feminisering' van het decadente Frankrijk aansprakelijk zal stellen.

Op het eerste gezicht lijkt er sprake te zijn van een volstreekte idiosyncrasie, maar Leibovici laat zien dat bij Drieu collectieve waanvoorstellingen (hij was niet de enige die seks en decadentie of joden en vrouwen met elkaar verbond) en strikt private preoccupaties in elkaar grijpen. Dat zo uit een neurotische zelfhaat een fascistisch

engagement heeft kunnen voortkomen, verliest hierna veel van zijn onbegrijpelijkheid.

Het is maar één voorbeeld van de voortvarende wijze waarop Leibovici zich een weg heeft gebaand door de contradicties en ambivalenties in leven en werk van Drieu la Rochelle. Geholpen door een historische distantie en een vracht aan psychologische theorie legt zij het ene verband na het andere, totdat uiteindelijk een dicht weefsel ontstaat waarin alles met alles samenhangt. Dat is bijna te veel van het goede. Juist bij een schrijver moet toch altijd ook iets te raden overblijven. Waarom zouden we hem anders nog lezen?

Daar staat tegenover dat Drieu weer wat meer de moeite waard is geworden, doordat deze psychobiografie de eenheid van leven en werk, van 'bloed' en 'inkt', zo overtuigend demonstreert. Een andere - in het huidige tijdsgewricht zeer lofwaardige - verdienste is dat de fascist Drieu niet met een gemakzuchtig moralisme tegemoet wordt getreden. De schrijfster bekent weliswaar dat zijn oeuvre haar tegelijk heeft geïrriteerd en gefascineerd, maar gezien de mate waarin zij zich in Drieu's universum blijkt te kunnen inleven zal duidelijk zijn dat de fascinatie het in de praktijk ruimschoots heeft gewonnen van de irritatie.

'Voor niets ter wereld zou ik een vrouw willen hebben die alle details van mijn karakter, al mijn geheime motieven aan mijn vrienden (aan mijn vijanden) verradt', schreef Drieu op 11 september 1939 in zijn *Journal*. In de persoon van Solange Leibovici (die het citaat uitdagend als motto boven haar inleiding plaatst) heeft hij deze gevreesde vrouw alsnog gekregen, maar of hij erg ontevreden met haar moet zijn valt te betwijfelen.

(*de Volkskrant*, 18-6-1994)